

לקיש.

ודוחה הגמרא את ההוכחה שהלימוד מ"כל" הוא רק אסמכתא.

אי משום הא, ההוכחה הזאת — **לא איריא,** אין זאת ראייה.

כי יכולים לתרץ שאכן הלימוד הזה הוא ריבוי מן התורה, ובכל זאת יש בו צורך לרבות כוי.

ED-7 היות וקסבר התנא בברייתא, **כי כוי** — **בריה בפני עצמה היא.** ולכן צריך ריבוי מיוחד לאסור את החלב שלו.

דאי לא תימא הכי, אם לא תאמר כן, שצריך את הריבוי לכוי רק משום שהוא בריה בפני עצמה, יקשה לך **הא דאמר רב אידי בר אבין** במסכת כריתות [כא א].

הגמרא שם מביאה ברייתא, המבארת את הפסוק "כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה. כל נפש אשר תאכל כל דם — ונכרתה", שיש בו כלל ופרט וכלל.

ודרשינן: מה עוף ובהמה שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה חייבים כרת על דמם, אף כל דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה חייבים כרת על אכילת דמם.

ואמר על כך רב אידי בר אבין: מה שאמרה הברייתא "**אף כל** דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה" — **לא תווי** להביא לאסור דמו של כוי.

ואם תאמר כי **כוי ספיקא** הוא אם חיה או בהמה, יקשה לך: וכי **איצטריך קרא לרבווי ספיקא**?! והרי בין אם הוא חיה ובין הוא בהמה דמו אסור!

אלא איצטריך קרא לרבות דם כוי, כי לפי שהוא **בריה בפני עצמה, שאני,** שונה הוא מחיה ומבהמה.

והכי **נמי** ביחס לאיסור אכילת חלב, איצטריך קרא לרבות כוי, כי **בריה בפני עצמה שאני.**

ועתה מבארת הגמרא את ענין העינוי ביום הכיפורים.

תנו רבנן: [ויקרא טז] "**תענו את נפשתיכם.**"

יכול יהיה העינוי על ידי מעשה, כגון **שישב בחמה או בצנה כדי שיצטער?**

תלמוד לומר "**וכל מלאכה לא תעשו.**"

מה **מלאכה** — **שב ואל תעשה,** אף ענוי נפש — **שב ואל תעשה** דבר שמבטל את העינוי, אך אין לך חובה לענות את עצמך. ואין לך דבר שיש בו עינוי בשב ואל תעשה אלא חמשת העינויים שבמשנה.

והוינן בה: **ואימא** שהעינוי הוא אכן בשב ואל תעשה, ובכל זאת שייך עינוי של חום וקור, וכגון:

היכא דיתיב בשימשא וחיים ליה, אם הוא יושב בשמש וחם לו, **לא נימא ליה קום תוב בטולא,** לא נאמר לו שיקום וישב בצל, אלא עליו להתענות בחום השמש.

וכן אם יתיב **בטולא** וקריר ליה, אם יושב בצל וקר לו, **לא נימא ליה קום תוב בשימשא,** שלא ילך לישב בחום השמש, אלא עליו להתענות בקרירות, במקום הצל.

ומשנינן: העינוי האמור בפסוק הוא דומיא דאיסור מלאכה, הכתוב בהמשך.

מה מלאכה — לא חלקת בה לומר שיש בה צד שהיא מותרת וצד שהיא אסורה.

אף ענוי — לא תחלוק בו בין מי שהוא יושב בשמש, לומר שהוא חייב להתענות בעינוי החום, ובין מי שאינו יושב בשמש, שאינו חייב לישב ולהתענות בחום השמש, אלא בכל ענין אין להתענות בחום. וכן בקור.

תניא אידך: "תענו את נפשתיכם".

יכול ישב בחמה ובצנה ויצטער?

תלמוד לומר: "וכל מלאכה לא תעשו".

מה מלאכה, היא דבר שחייבין עליו כרת במקום אחר, כמו שבת.

אף ענוי נפש, הוא דבר אכילה, שחייבין עליו כרת במקום אחר.

ואי זה זה דבר אכילה שחייבין עליו כרת במקום אחר?

זה הכרת על אכילת פגול ונותר.

שמה תאמר, אם כן, אביא רק פגול ונותר שהן בכרת, ואומר שמצות העינוי מאכילה ביום הכיפורים היא רק בהם, ויתחייב על אכילתם ביום הכיפורים מלקות בנוסף למלקות על אכילת פגול ונותר.

ולא אביא את אכילת הטבל, שאינו בכרת, אלא רק במיתה בידי שמים.

תלמוד לומר: "בעשור לחודש תענו את נפשותיכם".

וחזר הכתוב ואמר "שבת שבתון היא לכם, ועניתם את נפשתיכם".

ריבה הכתוב השני גם אכילת טבל.

ושמא תאמר, אביא רק את אכילת הטבל, לפי שהוא במיתה בידי שמים, ולא אביא את הנכילה שאינה במיתה אלא רק בלאו.

תלמוד לומר: "תענו" "ועניתם את נפשתיכם" — ריבה.

אביא את הנכילה שהוא בלאו, ולא אביא את אכילת החולין החולין שאינן בלאו, שהרי מותרים הם באכילה בכל ימות השנה.

תלמוד לומר: "תענו" "ועניתם את נפשתיכם" — ריבה.

אביא החולין, שאינן בקום אכול. ולא אביא את התרומה שהיא במצוה של קום אכול.

תלמוד לומר: "תענו" "ועניתם את נפשתיכם" — ריבה.

אביא את התרומה שאינה ב"בל תותירו". ולא אביא את הקדשים שהן ב"בל תותירו".

תלמוד לומר: "תענו" "ועניתם את נפשתיכם" — ריבה.

ואם נפשך לדחות ולומר שאין ללמוד מפסוקים אלו עינוי מאכילה ומשתיה [מהטעם שיבואר להלן], יש לך ללמוד שהעינוי הוא מאכילה ושתייה מהלימוד הזה:

הרי הוא אומר בענין יום הכיפורים בפרשת אמור [ויקרא כג]: "והאבדתי את הנפש ההיא" — ענוי שהוא אכילת הנפש.

[הפסוק הזה מדבר בעונש על מלאכה ביום

הכיפורים ולא בעונש על המנעות מעינוי. ועיין ב"תורה תמימה" ויקרא טז אות קכז שהוכיח שיש לגרוס כאן כמו גירסת הירושלמי: הרי הוא אומר "תענו את נפשותיכם", דבר שהוא ענוי אבידת נפש].

ואיזה זה עינוי שאבידת הנפש תלויה בו — זה עינוי מאכילה ושתיה.

ועתה מבארת הגמרא מדוע יש צורך בלימוד השני:

מאי ואם נפשך לדחות ולומר שאין ללמוד מיתור הפסוקים?

הכי קאמר:

וכי תימא: בעריות, בעינוי של מניעת תשמיש קא מישתעי מדבר קרא, שדבר זה קרוי עינוי, וכפי שיבואר בסמוך, וחייבים עליו כרת במקום אחר, בגילוי עריות.

הרי הוא אומר "והאבידת הנפש". בענוי שיש בו אבידת נפש הכתוב מדבר.

ואי זה זה — זה אכילה ושתיה.

דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר כאן ביום הכיפורים ענוי. ונאמר להלן בפרשת עקב [פרק ח] לשון ענוי "ויענך ויריעבך, ויאכילך את המן".]

מה להלן הענוי הוא רעבון — אף כאן הענוי משמעותו רעבון.

ופרכינן: ונילף שזה עינוי מתשמיש, מדברי לבן ליעקב: "אם תענה את בנתי" [בראשית לא], שיבואר לקמן שהענוי האמור פה הוא מניעה מתשמיש.

ומשנינן: דנין ענוי יום הכיפורים שהוא עינוי דרבים, מענוי דרבים הנאמר ביחס לרעבון שלפני הורדת המן לכל עם ישראל.

ואין דנין ענוי דרבים מענוי דיחיד.

ופרכינן: ונילף מענוי דמצרים, דכתיב [דברים כו] "וירא את עינוי", שמשמעותו ענויניו. ואמרינן: זו פרישות דרך ארץ!

אלא, דנין ענוי של יום הכיפורים שהוא בידי שמים [שמצותו היא מהקב"ה], מענוי בידי שמים ברעב במדבר.

ואין דנין ענוי בידי שמים מענוי בידי אדם של המצרים.

וכיון שעסקנו בענין העינוי שהוא רעבון, הנלמד מפרשת עקב, מסבירה הגמרא את הכתוב שם:

[דברים ח] "המאכלך מן במדבר — למען ענתך".

רבי אמי ורבי אסי אמרו טעמים שונים בביאור משמעות פסוק זה, שעל אף האכילה של המן היה נשאר האדם רעב.

חד אמר: לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. וכאן לא היה לבני ישראל פת בסלם, מלבד האוכל שהיה נצרך להם לאכילתם מידי יום ביומו. ולכן, למרות שאכלו, היה להם הרגשת רעבון מחמת דאגת יום המחר.

וחד אמר: אינו דומה מי שרואה את האוכל ואוכל אותו, למי שאינו רואה ואוכל. לפי שצורת המן היתה קבועה, ולא ראו בו שינוי לפי הטעמים שטעמו בו.

אמר רב יוסף: מכאן רמזו לסומין, שאוכלין ואין שבעין, לפי שאינם רואים את המאכל.

אמר אביו: הלכך, מאן דאית ליה סעודתא — לא ליכלה יאכלנה אלא ביממא, בזמן שיש אור ורואה את המאכלים.

אמר רבי זירא: מאי קרא, היכן אמור ענין זה בכתוב?

שנאמר [קהלת ו'] "טוב מראה עינים — מהלך נפש [דהיינו, הרגשה בלי ראייה]".

ומביאה הגמרא ביאור נוסף בפסוק הזה:

אמר ריש לקיש: טוב מראה עינים באשה יותר מנופו של מעשה. שנאמר "טוב מראה עינים מהלך נפש".

ומביאה הגמרא כמה מחלוקות של אמוראים בביאור פסוקים:

[משלי כג] "כי יתן בכוס עינו — יתהלך במישרים".

הכיצד?

נחלקו בביאור פסוק זה רבי אמי ורבי אסי.

גה-א חד אמר: כל הנותן עינו בכוסו, שאוהב את השכרות — עריות כולן דומות עליו כמישור ללא מכשול, כדבר שישיר לעשותו.

וחד אמר: כל הנותן עינו בכוסו — הממון של כל העולם כולו דומה עליו כמישור, שסבור שיותר לו לקחתו.

[משלי יב] "דאגה בלב איש — ישיחנה".

רבי אמי ורבי אסי, חד אמר: ישיחנה [יסיחנה] מדעתו.

וחד אמר: ישיחנה לאחריהם, ושמא יתנו לו עצה לפתרון.

[ישעיהו סה] "ונחש — עפר לחמו".

רבי אמי ורבי אסי.

חד אמר: אפילו אוכל הנחש כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר.

וחד אמר: אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר.

תניא, אמר רבי יוסי: בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם.

מדת בשר ודם, אדם מקניט את חברו — יורד עמו המוקנט לחייו.

אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן.

קלל את הנחש, ובכל זאת, כאשר עולה הנחש לגג מזונותיו עמו, שמוצא שם עפר לאכול.

וכאשר יורד הנחש למטה — מזונותיו עמו.

קלל את כנען שיהיה עבד — אוכל העבד מה שרבו אוכל, ושותה מה שרבו שותה.

קלל את האשה — הכל רצין אחריה.

קלל את האדמה — הכל ניזונין הימנה.

[במדבר יא] "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם".

רב ושמואל.

חד אמר: זכרנו את הדגים, כפשוטו.